

U krijgt binnenkort een envelop met inhoud van ons:

STICHTING STEUNFONDS PRAKTISCH HUMANISME

Onze „Maartaktie” is al lang een begrip. En elk jaar is er sprake van een hogere opbrengst. De „Maartaktie” ’73 scoorde zelfs ruim 30% hoger dan die van ’72. De oorzaken van deze bemoedigende ontwikkeling?

Eén van de belangrijkste ligt mogelijk bij uzelf. Vorig jaar hebben wij namelijk voor ’t eerst de leden van het Humanistisch Verbond gevraagd een helpende hand te bieden... het werden honderden handen!

Financiële steun en adressen

U kent ons grootste probleem: hoe krijgen we van de plus minus 3½ miljoen Nederlandse adressen juist die in ons bestand, die we met sukses om periodieke financiële steun kunnen vragen? Dat is een vraagstuk van organisatie en kosten.

We zouden een advertentie in alle dagbladen kunnen zetten. Kosten van één plaatsing ter grootte van 1/3 pagina ongeveer f 70.000,—. Zelfs al zouden we dit bedrag op tafel kunnen brengen, wie garandeert ons dan een resultaat dat deze uitgave rechtvaardigt? Eén advertentie is niet veel!

De televisie inschakelen? Dat gebeurt al in de zendtijd van het Humanistisch Verbond.

Maar daarbij zijn we afhankelijk van de kijkdichtheid en die ligt nog wel even onder die van een „belangrijke” voetbalwedstrijd. Alle Nederlandse adressen aanschrijven is helemaal een kostbare aangelegenheid. Denkt u maar aan de portokosten, de enveloppen en het briefpapier.

Geloof ons, er is maar één goede oplossing... U!

U, als lid van het Humanistisch Verbond.

U kunt 't het best beoordelen

U kent zeker honderd mensen. Maakt u maar een lijst van familieleden, buurtgenoten, collega's, medeleden van een vereniging, enz. Zijn er onder die honderd niet minstens vijf van wie u denkt: „die hebben best wat over voor een puur humaan doel”?

Als tienduizend leden aan deze vijf geselecteerde adressen onze Maart-actie-argumentatie-op-papier (laten) bezorgen, betekent dat voor het Humanistisch Verbond een geweldige steun. In financieel opzicht al tweeledig: a. door de besparing van 50.000 keer de portokosten van een brief; b. door de EXTRA inkomsten uit de 50.000 adressen die WIJ niet kunnen benaderen. Bovendien – zoals gezegd – óók doordat ons adressenbestand er aanzienlijk door wordt vergroot.

Daarom ontvangt u van ons in maart een envelop met als inhoud: vijf ongeadresseerde, ongefrankeerde enveloppen. Daar vindt u een folder die uiteenzet waarom het Humanistisch Verbond zo dringend verlegen zit om sympathisanten die het *praktisch* Humanisme mogelijk willen maken door het blijvend te steunen.

Wij vertrouwen erop dat u voor deze vijf enveloppen een goede bestemming weet.

Vorig jaar stuurde iemand ze ons terug met als motivering: „Ik ben geen postbode”. Een typische reactie, aangezien postboden naar ons weten niet uitmaken bij wie ze de poststukken zullen bezorgen en ook de frankering niet voor hun rekening nemen.

Humanistisch Opleidings Instituut moet uitbreiden

Een van de vele redenen waarom deze „Maartaktie” veel meer moet opleveren

dan de voorgaande, vindt u in het Humanistisch Opleidings Instituut te Utrecht. Daar melden zich tegenwoordig zoveel vrouwen en mannen aan voor de opleiding tot geestelijk raadvrouw/-man, dat het instituut een groeiend aantal van hen moet teleurstellen en op een wachtlijst moet plaatsen. Dat dit de uitbreiding van het praktisch Humanisme – waaraan door de toenemende onkerkelijkheid een grote behoefte bestaat – ernstig vertraagt is een duidelijk zaak. Ziekenhuizen, gevangenissen, bejaardencentra, kazernes; ja de hele samenleving, kunnen niet buiten grondig op hun taak voorbereide geestelijke verzorgers(sters) van Humanistische huize.

Het instituut gaat daarom met spoed tot uitbreiding over. Alleen dit feit al dwingt ons tot een nóg grotere inspanning om meer inkomsten te verwerven.

En dan spreken we nog niet eens over de zorgwekkende geldontwaarding. Deze doet onze al verworven bronnen van vaste inkomsten ernstig in waarde dalen.

U bent het waarschijnlijk wel met ons eens: we kunnen eenvoudig niet meer zonder uw hulp.

En daarom ontvangt u binnenkort van ons een envelop met inhoud. Als blijk van vertrouwen.

De TV-uitzendingen t.b.v. de „Maartaktie” ’74 zijn op de zondagen, 3 en 17 maart.

De radio-uitzendingen zijn op de zondagen 10, 17 en 31 maart.

In de marge

„Hij trok het hoofd van Meijer, die voorover op de grond lag, aan de neus naar achteren waardoor deze inscheurde“. „Terwijl hij mijn hoofd achterover drukte, pakte iemand mijn benen en drukte deze omhoog. Vervolgens kreeg ik een trap in mijn rug, waardoor ik met mijn hoofd tegen de betonnen vloer sloeg“.

Na lezing van het bovenstaande zult u, waarde lezer, vermoedelijk denken dat wij een stukje hebben geciteerd uit een verslag over de destijds concentratiekampen Amersfoort of Vught.

Heel begrijpelijk, maar u zit daar toch lelijk naast. Het bovenstaande was een verslag van soldaat Nico Meijer, die op 22 augustus van het vorige jaar op deze manier door de wachtcommandant van het marinierskamp te Doorn „onder handen werd genomen“.

Meijer had met enige kameraden de kwajongensstreek uitgehaald om de klepel van de scheepsbel in de kazerne vast te zetten, althans dit te pogen. Minister Henk Vredeling noemde dit voorval „een excès“. Wij hadden er een andere naam voor gebruikt. De be-

windsman heeft inmiddels besloten een gerechtelijk onderzoek te bevorderen, daar hem nadien nog andere wandaden ter kennis zijn gebracht. De wachtcommandant zal zich voor de zeekrijgsraad moeten verantwoorden.

Overigens zal dat voor dergelijke leden van de krijgsmacht toch niet voldoende zijn om gehumaniseerd te worden.

Gelukkig beschikken wij over een voortreffelijk, maar nog te klein, korps geestelijke raadslieden bij de strijdkrachten die tot die humanisering een substantiële bijdrage kan leveren.

(Het onlangs verschenen boekje van de raadslieden getiteld „Mens en Krijgsmacht“ wordt elders in dit blad uitvoerig besproken).

Fiege

Hoofdbestuur

Zo nu en dan gaat er iets mis met deze verslagen uit de hoofdbestuursvergaderingen. Elders in dit blad heeft A. Nieuwland iets recht te zetten (zelf moet ik nog even aandragen dat in mijn verslag van de Verbondsraadvergadering van 2 februari niet vermeld staat, dat de begroting '74 is goedgekeurd, behoudens een sub-post: een toelage voor de redactie van de Humanist).

Voorts werd mij op de verbondsraadvergadering op verzoek van een Haags lid verteld dat niet allen ingenomen waren met de wijze waarop ik in het nummer van 1 november verslag heb gedaan van het besprokene op 5 oktober. Het ging over het uitgeven van verklaringen door het hoofdbestuur. Ditmaal zou ik wat lichtvoetig over drama's heengelopen zijn als Chili, Schönaue en de Grote Verzoendagoorlog. Als ik opnieuw lees wat ik geschreven heb, dan staat daar geloof ik niets onbehoorlijks. Maar ik kan me voorstellen dat mensen die zich nauw bij bepaalde zaken betrokken gevoelen een afstandelijke toon niet kunnen waarderen. Toch wil ik er begrip voor vragen als ik deze rubriek, die immers al zo belast is met droge zaken, niet al te loodzwaar wil maken.

Laat men er vooral mee voor den dag komen als men wat heeft. Ik wil er graag op antwoorden.

Op de vergadering van 8 februari was er natuurlijk een nabeschuiving van de bijeenkomst van de verbondsraad. Hierbij kwam ter sprake de mededeling van de zijde van het Steunfonds, dat er op een hoger bedrag dan begroot kon worden gerekend. De penningmeester zal om bevestiging vragen. Verder vonden we – ook al ziet ieder een sinterklaas liever komen dan de boeman – dit

toch geen ideale manier van doen, zeker niet als de aanleiding een adressant is die staande de vergadering geld vraagt, voor een overigens sympathiek doel. Uit de raad werd dan ook prompt gevraagd of de jaarstukken van het Steunfonds niet met die van het Verbond mee naar congres of verbondsraad toe kunnen gaan. Dit wordt verder besproken.

Het loopt thans wat stroef met ons overlevingsproject. We berichtten reeds dat het bespreken van onze rapporten (Bevolking en Produktie & Consumptie) in de gemeenschappen wat langzaam gaat en dat we in verband hiermee pas in het najaar regionale conferenties zullen houden. Maar ook de nationale conferentie loopt gevaar, vooral financieel gevaar. In verband hiermee gaan Rood, Hommes en Fiege eens op bezoek bij Minister Vorriink.

HIVOS (Humanistische Stichting voor Ontwikkelingssamenwerking) vroeg de benoeming te bevestigen van Ir. A. J. Hoekstra uit Oostvoorne in het bestuur Graag gedaan.

Radio en Televisie: De opzet werd nader besproken. Dat kon, nu er een half jaar met ruimere zendtijden is gewerkt. Vooral de professionele opzet werd besproken; in een volgende nota komt de bestuurlijke weer aan de orde. Casper Vogel is hoofd van dienst én verantwoordelijk voor de radio. Pim Elfferich

Dr. A. J. Wichers
Alg.-sekretaris

is verantwoordelijk voor de Televisie. Assistenten bij beide zijn: Rina Spigt en Joos Elfferich-Frank. Secretariares van de staf is Mevrouw Nettie Klein-von Baumhauer, reeds jarenlang een goede bekende. Voorts doet Theo Polet, de vroegere organisatiesecretaris van het Verbond, het kijk- en luister onderzoek en de vertegenwoordiging van het Verbond in de Programmaraad van de NOS. Het spreekt vanzelf dat de meeste genoemden slechts in partiële dienst zijn.

Onder de losse medewerkers zien we Mevrouw Ilse (Dubbelboer-) Wessel als presentatrice, Ton Aarden als regisseur en A. Nieuwland als gespreksleider radio. Voorts als regisseurs Nan de Vries-Wamelink, Gerard van der Meijden en Mieke van Brakel-Benda. Er bestaat veel waardering voor wat deze ploeg tot stand brengt. Men weet dat de uitgaven voor deze dienst steunen op overheids-subsidie via de kijk- en luistergelden.

Een hoogst enkele keer moet de hoofdbestuurszitting besloten gemaakt worden. Dit deed zich op 8 februari voor na 10 uur. Er moest een personele kwestie worden behandeld.

Meestal vermeld ik het aan het begin, maar nu komt het aan het slot: er waren 3 personen aan het gastentafeltje.

Driebergen 10 febr. '74

De Humanistische G.V. bij de strijdkrachten te ambitieus?

De brochure **Mens en Krijgsmacht**
door K. P. Bloema

„Het is duidelijk, dat er in de krijgsmacht de laatste jaren nogal wat is veranderd en wij zijn van mening dat dit veranderingsproces zich in de komende jaren nog zal voortzetten.”

„Deskundige burgers zouden de leden van de krijgsmacht behoren bij te staan in het veranderingsproces. De meest daarbij op de voorgrond tredende burgers zouden nu juist de geestelijke verzorgers kunnen zijn ...”

Geven de hierboven vermelde uitspraken uit de brochure MENS EN KRIJGSMACHT van de humanistische raadsleden in de strijdkrachten de essentie van deze brochure weer?

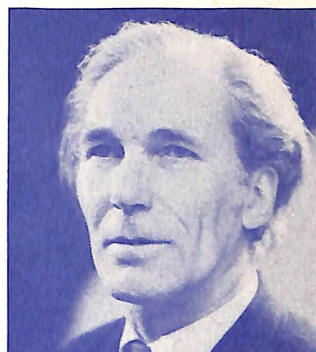
Het zou wat al te simplistisch zijn om de

vele goede analyses en suggesties uit deze brochure af te doen met de vermelding, dat de eindsuggestie hieruit misschien wel wat al te ambitieus is. Laten we eerst eens wat dieper ingaan op de inhoud van MENS EN KRIJGSMACHT, dat reeds de bijnaam „het testament van Lips” heeft gekregen. Naast een prettige, onopgesmukte, vlotte en toch zakelijke stijl, die de leesbaarheid ten goede komt, heeft de 63 blz. tellende brochure een logische opbouw, waarbij in een eerste hoofdstuk de humanistische levensvisie en de methodiek van de humanistische geestelijke verzorging (g.v.) helder worden uiteengezet.

Het tweede hoofdstuk behandelt de plaats van de mens in de krijgsmacht en de problemen die zich daarbij in de huidige veranderende maatschappij voordoen bij de verschillende categorieën militairen. Het derde en tevens laatste hoofdstuk schetst de moeilijkheden bij een veranderingsbe-

Lt.-kolonel
Bloema

leid en geeft een aantal suggesties voor mogelijke veranderingen, zowel voor wat betreft te nemen maatregelen als voor wat betreft de taak van de g.v. daarbij.

MENS EN KRIJGSMACHT kan eigenlijk worden beschouwd als een vervolg op de nota NU EN STRAKS, waarin de maatschappelijke veranderingen in de afgelopen jaren werden geschetst en de consequenties daarvan voor de geestelijke verzorging. MENS EN KRIJGSMACHT richt de blik vooruit en gaat ook veel verder met haar konklusie ten aanzien van de taken van de g.v.

Wie ben ik en wat wil ik?

Het is eigenlijk onnodig om in een bespreking van een humanistische brochure in dit blad nog diep in te gaan op de beschrijving van de humanistische gedachtengang,

(lees door op pagina 4)

RUSLAND VERBANT ZIJN GEWETEN

Korte tijd voor de Russische schrijver Aleksander Solzjenitsyn naar het buitenland werd verbannen werd onzerzijds het navolgende telegram verzonden:

Ambassadeur van de USSR, Andriesbickerweg 2, Den Haag.

Presidium Humanistisch Verbond protesteert met kracht tegen de hernieuwde vrijheidsberoving nobelprijswinnaar Solzjenitsyn en dringt bij uw regering aan op onmiddellijke vrijlating.

Aanleiding tot de verbanning was de publicatie van zijn boek G.U. LAG-archipel waarvan de aanleiding weer de zelfdoding was van Elisabeth Voronianskaia in augustus 1973 te Leningrad.

G.U. LAG betekent Algemene Administratie van de Interneringskampen. De G.U. LAG Archipel bestaat uit strafkampen, evenzovele eilanden in de Russische samenleving, afgesloten, afgezonderde deeltjes van een wereld apart, het „universe concentrationnaire”.

De meest opzienbare feiten en stellingen uit dit boek zijn:

1) Niet Stalin begon met de meedogenloze, willekeurige repressie; Lenin al gaf de aanzet; niet het Stalinisme is schuldig aan het bloed van miljoenen boeren (1929-30), intellectuelen (1934-39; processen van Moskou, keerpunt in de socialistische beweging), uit Duitse gevangenschap terugkerende Russische soldaten (1942-46), Ta-

Alexander
Solzjenitsyn

taarse, Turkmenische en andere nationaliteiten (1942-45), religieuzen (permanent) en overblijvenden van het Ancien Régime (permanent); nee, zegt Solzjenitsyn, het Sovjet-systeem zelf is schuldig: het systeem is verkeerd.

2) 250.000 Staatsdienaren moeten ter zake voor een soort Neurenberg-proces gedagvaard worden.

3) De Russen zijn laf geweest, ook Solzjenitsyn zelf. Al te lang hebben ze voor zichzelf het bestaan van de repressie ontkend en gehoopt er zelf aan te ontsnappen. Zelfs de gevangenen hebben maar al te vaak ge-

weigerd in te zien dat ze ook verzet hadden kunnen plegen.

4) De willekeur ook in de misschien 300, misschien 1.000 strafkampen tegenover (een schatting die ook door deskundigen wordt bevestigd) één miljoen onschuldig vervolgd, moet beëindigd worden.

Bij velen heeft het overigens verbazing gewekt dat Solzjenitsyn gemeend heeft in zijn requisitoir ook (nogal milde) aandacht te moeten wijden aan Generaal Vlassow, de Russische evenknie tijdens Wereldoorlog II van de Nederlandse verrader Seyffart.

F.

„...discipline...”

De Humanistische G.V. bij de strijdkrachten te ambitieus? (vervolg)

zoals deze is weergegeven in het eerste hoofdstuk. Deze weergave is duidelijk en helder geformuleerd door eerst te wijzen op drie hoofdelementen van de humanistische gedachtengang (menselijke oorsprong van geestelijke en zedelijke waarden, de verbondenheid met de medemens in vrijheid en zelfstandigheid, een menselijke samenleving op grond van gelijkwaardigheid, verdraagzaamheid en tolerantie). Bij de bespreking van de centraalstelling van de mens en van de vrijheid, gerechtigheid, verdraagzaamheid, waardigheid en medemenselijkheid, is in deze brochure speciale aandacht besteed aan Maslov's inzichten met betrekking tot de humanistische psychologie en het maatschappelijk aspect ervan.

De humanistische g.v. in de krijgsmacht gaat uit van dit genoemde mensbeeld en van de mens die niet kan gedijen in isolement. Binnen de maatschappelijke organisatie heeft de mens ruimte nodig om zichzelf te ontdekken, om de vraag te stellen „Wie ben ik en wat wil ik”. Voor deze zelfontdekking is een kant-en-klare meningsverklaring van de g.v.-ers uit den boze: zij moedigen aan tot het zich open stellen voor anderen (kommunikatie) en tot het vormen van een eigen oordeel: wat vind ik er zelf van? Dus een kritisch oordeel van vrije, zelfstandige, tolerante, mondige mensen.

De humanistische g.v. zal zich derhalve niet opstellen als de verkondiger van *zijn* maatschappij-opvatting (b.v. socialistisch of liberaal), maar toch wel als een kritisch, zelfdenkend mens die in deze dynamische wereld niet afzijdig kan blijven. Zeker niet voor wat betreft de menselijke samenwerking in de militaire organisatie waarin hij werkzaam is. Daarbij streeft hij er tevens naar om boven het negatief-kritische stadium uit te groeien en te komen tot nieuwe ideeën, gericht op een meer humane samenleving.

„Mens zijn in de krijgsmacht steeds problematischer”

MENS EN KRIJGSMACHT gaat uit van de mens, niet van de organisatie. Dus niet van een politieke of militair-technische beoordeling van de strijdkrachten. Maar als je het over de mens in de krijgsmacht hebt,

dan komt daarbij toch onvermijdelijk de vraag naar de doelstelling van deze organisatie naar voren.

Het formuleren van de doelstellingen van een geweldapparaat roept dan weer nieuwe vragen op. Kritische vragen over de doelstellingen, maar ook over de autoritair-hiërarchische structuur van het apparaat. Over deze vragen moet openlijk kunnen worden gediscussieerd, doch in het algemeen is men daar in de krijgsmacht volgens de geestelijke verzorgers nog niet aan toe. Hier komen we al midden in de problemen te zitten: de vrijheid van meningsuiting, het leveren van kritiek, inspraak, medezeggenschap, enz. zijn allemaal zaken die veelal door de militaire autoriteiten nog worden gezien als een aanslag op de hiërarchische structuur.

De humanistische g.v.ers gaan uit – zij zeggen dat duidelijk – van het standpunt van de mens. De krijgsmacht wordt als het ware vanaf de basis bekeken. Ik zou als kritiek hierop kunnen wijzen op de even-grote noodzaak van het behartigen van de belangen van de organisatie door de minis-

„...bij voorbaat moeilijk...”

ter van defensie en de militaire leiders. Zij zijn – ervan uitgaande dat zij een krijgsmacht nodig vinden – ervoor verantwoordelijk dat deze ook kan functioneren. Daarvoor is een structuur nodig die de leden van deze krijgsmacht ook in benarde omstandigheden toch haar taken zal doen vervullen. Men heeft dan te maken met de eeuwenoude erfenis van een strak autoritair-hiërarchisch systeem waarvan het evenwel de vraag is, of deze nog volledig past in deze tijd.

Werk aan de winkel

Degenen die op de hoogte zijn van mijn vele artikelen en andere activiteiten, zullen weten dat ik mij reeds jaar en dag diepgaand bezig houd met de door de geestelijke verzorgers genoemde nodige veranderingen en vermaatschappelijking. Dit neemt niet weg, dat de krijgsmacht *niet uitsluitend* mag worden beoordeeld vanuit de wenselijkheden voor de mens die er deel van uitmaakt. De humanistische g.v. doet dat vanuit haar optiek – terecht! – wel. Zij wijst daarbij – wederom: terecht – op deze wenselijkheden, die echter op grond van organisatorische eisen niet ten volle doch m.i. slechts ten dele kunnen worden vervuld. Zo zal misschien de volledige vrijheid van meningsuiting in oefensituaties en bij manoeuvres niet onbeperkt kunnen zijn (b.v. wel kritiek maar niet het voeren van belemmerende acties). De verruiming van de wet gewetensbezwaarden tot politieke bezwaren of bezwaren tegen de nucleaire oorlogvoering zou b.v. het functioneren van het dienstplichtsysteem, resp. de westelijke strategie kunnen bemoeilijken. Het gelijkstellen van de bezoldiging van dienstplichtigen aan die van vrijwilligers zou bij de huidige sterkte van de krijgsmacht politiek onhaalbare offers kunnen vergen. Berechting van militairen door rechtbanken met uitsluitend burgerrechters (die te velde meereizen?) zou wel eens tot rare toestanden kunnen leiden.

Zo zijn er veel suggesties gedaan die in hun algemeenheid m.i. wel juist zijn, maar die in hun uitwerking nog nauwkeurig dienen te worden overwogen. Dat zal tijd vergen, doch het zal de plicht van de geestelijke verzorgers zijn om desondanks te blijven

aandringen op een zo groot mogelijke realisatie van de menselijke waarden. Zoals het de plicht van de overheid blijft om te waken voor een funktionerende organisatie! Er zal dus een continue spanningsveld blijven bestaan tussen degenen die blijven aandringen op grotere menselijkheid in de militaire organisatie, en de voor het apparaat verantwoordelijke autoriteiten. Voor beide categorieën is er echter veel werk aan de winkel, want „Als er op korte termijn geen verstrekkende maatregelen worden genomen zal het bestaan van de krijgsmacht in onze zich ontwikkelende democratie een ontwrichtend element vormen”, aldus de brochure.

Hoopvoller klinkt echter, dat zich „de laatste tijd toch een zekere klimaatsverandering aan het voltrekken is”.

Ook verandering topstructuur nodig

Het zou denkbaar zijn, dat in een fascistische of communistische structuur toch op een gegeven moment een meer humanistische mentaliteit de overhand zou krijgen. In zo'n geval is het dan niet voldoende om een aantal maatregelen aan de basis door te voeren en er van uit te gaan, dat de nieuwe mentaliteit en sfeer ook wel zal doordringen tot in de hoogste leiding. Er zullen dan zeker momenten komen waarin de leiders, om hun wil door te voeren, gebruik zullen maken van de nog intact zijnde fascistische of communistische structuur (niet de mens staat op de eerste plaats, maar de staat of de partij). Het is bij een mentaliteitsverandering nodig om óók de structuur te wijzigen, met name de opbouw (selectie en vorming) van de topstructuur. Dit geldt ook voor de krijgsmacht. Het is goed dat de lezer van MENSEN KRIJGSMACHT zich realiseert, dat de humanistische geestelijke verzorging – nog steeds: terecht – is uitgegaan van de mens, maar dat daarmee slechts een gedeelte van het probleem (en wel het belangrijkste deel) is aangevat. Het andere deel is de aanpassing van de hiërarchische structuur. Zoals gezegd: de topleiding.

Terwijl dus enerzijds de verantwoordelijkheid van de overheid een beperkende invloed heeft op de door de geestelijke verzorgers aangegeven maatregelen, zal dezelfde overheid van haar kant met studies en voorstellen moeten komen om de militaire structuur te veranderen.

Krijgsmacht - Volk

Een probleem dat door de g.v.-ers is aangesneden maar niet is uitgewerkt (dit zou buiten het bestek van de brochure vallen), is de verhouding krijgsmacht – volk. Zij schrijven hierover: „En dan zijn we bij de kern van de zaak aangeland: werkelijke vernieuwingen in de krijgsmacht zullen niet alleen door militairen tot stand gebracht kunnen worden, ze zullen er vele stimulansen uit de burgersamenleving voor nodig hebben”. De krijgsmacht is niet een onderonsje van militairen – schrijven zij verder – maar een zaak van ons hele volk. Deze uitspraak is mij uit het hart gegrepen. Ik herinner mij, dat ik me in de vijftiger jaren tot tweemaal toe aanmeldde voor het lidmaatschap van het Humanistisch Verbond (afd. Laren N.H.), maar dat ik geen reactie kreeg. Ik had sterk het gevoel dat men mij, militair zijnde, liever niet in het Verbond zag. Eenzelfde ervaring had ik bij een driedaagse bezinningsbijeenkomst in de

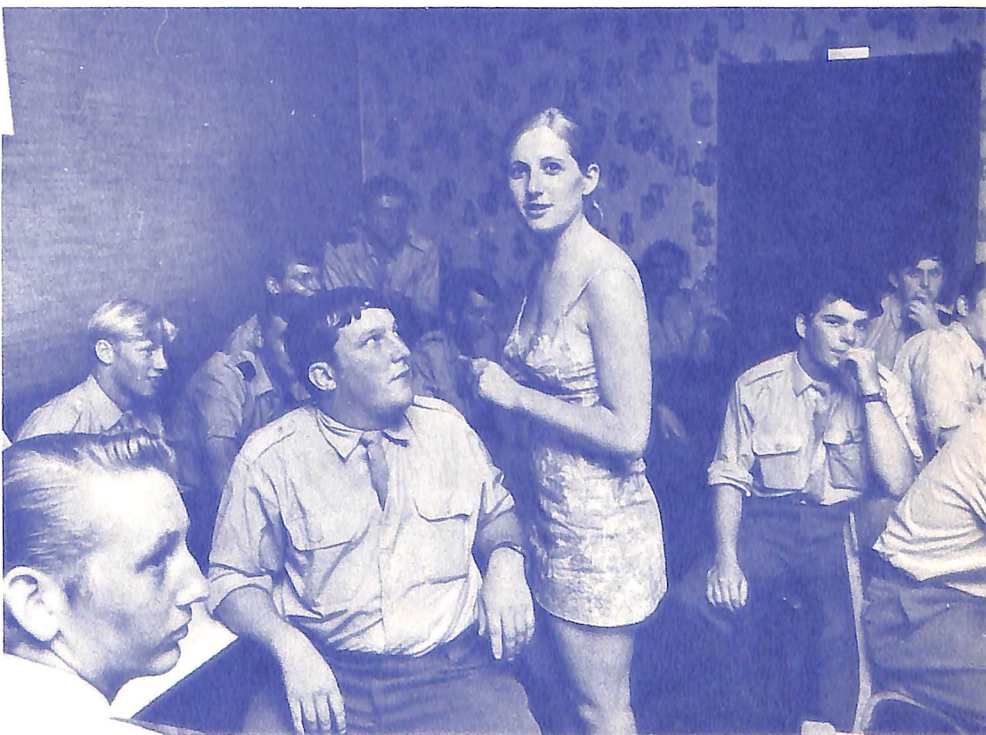

„...verzwakking van onze krijgsmacht...”

Ark in Nunspeet, waar ik van andere deelnemers te horen kreeg dat ik als vrijwillig dienend militair eigenlijk niet bij de humanisten thuis hoorde (van de kant van mijn collega's kreeg ik het verwijt, dat het niet paste dat ik als officier op gelijke voet aan deze bijeenkomst deelnam met dienstplichtige soldaten).

Het is goed, meen ik, dat er niet alleen in de krijgsmacht, maar ook in het Humanistisch Verbond een mentaliteitsverandering plaats vindt, of heeft plaatsgevonden. Nóch de krijgsmacht, nóch de humanisten moeten zich isoleren. Het is een goede zaak dat thans de humanistische g.v.-ers de aandacht vestigen op de bereidheid tot samenwerking en op het gevaar van isolatie. Een ontbreken van deze bereidheid zou in strijd zijn met het humanistische principe van de verbondenheid met de medemens, de verdraagzaamheid en de tolerantie.

„...gezelligheid...”

Traditionele werkvormen afschaffen

Deze verbondenheid met de medemens, de relatie tussen krijgsmacht en volk, de veranderingen die nodig zijn om deze relatie te verbeteren, en de positie van de humanistische geestelijke verzorgers, die – burgers zijnde die binnen de krijgsmacht werkzaam zijn – de problemen hierin van nabij meemaken, geven hen aanleiding om de g.v. een bijzondere plaats toe te denken bij dit veranderingsproces, waarbij zij de bereidheid hebben deskundigen aan te trekken en samen te werken met deelnemende militairen.

Ik dacht dat de g.v.-ers hierbij te ver gaan. Zij wekken de indruk dat de overheid het mentale veranderingsproces wel aan hen kan delegeren. Dit lijkt mij overtrokken. De overheid is en blijft verantwoordelijk voor de militaire organisatie en ook voor de sfeer en mentaliteit daarin, voor de structuren en voor het doelmatig functioneren van het apparaat. Als zodanig kan de overheid op bepaalde gebieden (b.v. de vorming) wellicht gebruik maken van de geestelijke verzorging, doch zij blijft volledig verantwoordelijk en kan dit niet zonder meer uit handen geven.

Het begrip vorming wordt in MENSEN KRIJGSMACHT overigens te summier behandeld. Wel wordt een onderscheid gemaakt tussen bedrijfsvorming en persoonsvorming, waarna verder alleen nog maar wordt gesproken over de persoonsvorming. In het leger wordt verder gedifferentieerd: onder het begrip persoonsvorming of algemene vorming rekent men naast verstandelijke, zedelijke vorming e.d. ook de staatsburgerlijke vorming. Als aspecten die voornamelijk zijn gericht op een rol in de organisatie onderscheidt men de bedrijfsvorming, de leiderschapsvorming, de groepsvorming en de fysieke vorming.

Voorts is vorming een geïntegreerd deel van de werk-, opleidings- en oefensituatie. Het kan niet in enkele „lesuren” worden ingegoten of volledig tot ontwikkeling worden gebracht. De geestelijke verzorgers zijn voor het inhoudelijke deel van hun werk verantwoordelijk aan het Humanistisch Verbond of aan hun kerk. Indien zij zou-

(lees door op pagina 6)

Wij stellen U voor:

Anton J. Wichers

Personalia:

Anton J. Wichers, doctor in de economische wetenschappen, 52-jarig oud en historische sociologie docerend aan de Rijksuniversiteit te Utrecht.

„Als ik mij goed herinner ben ik in 1952 lid geworden van het H.V. Ik had er wel eerder van gehoord, maar hoe gaat dat: je hebt vaak een persoonlijk contact nodig om ergens bij te gaan. Zo ook hier. Ik reisde met een collega die over het H.V. kwam te spreken. Ik heb hem gevraagd mijn naam maar door te geven. Pas later heb ik beseft hoe gemakkelijk ik me eigenlijk heb laten vangen. Dat kwam toen ik te Wageningen in het plaatselijke bestuur werd opgenomen en er mee op uit ging voor het Verbond. Het is me wel tegen gevallen dat het Verbond niet sneller tot iets krachtigs kon uitgroeien. Toch hadden we toen, in de jaren vijftig en begin zestig te Wageningen, meen ik leuke bestuurtjes: J. de Tempe, J. Schulten, G. Buurman, G. Langedijk, J. Veerman en anderen in zo nu en dan wat wisselende combinaties. Ik ben ook een aantal jaren voorzitter geweest en uit

die positie in het hoofdbestuur gekomen. Als ik het goed heb ben ik mijn eerste termijn in het hoofdbestuur begonnen in 1965. Die liep af in 1967, in verband met een op handen zijnd langdurig verblijf buitenslands. Teruggekeerd in Nederland ben ik in 1971 opnieuw in het hoofdbestuur gekomen, als algemeen secretaris.

Wat ziet iemand in zijn lidmaatschap van zo'n hoofdbestuur? Dit komt neer op de vraag wat ik in het H.V. zie. In de beginjaren heeft voor mij sterk geteld dat ik als niet gelovige mijn geestelijke waardigheid en volwaardigheid erkend wilde hebben.

Ik heb het erg verdrietig gevonden te zien dat kerk en kerkelijken zich na de oorlog weer aan het openbare leven waren gaan opdringen en er een sfeer trachtten te scheppen van: ongelofte telt niet mee. Gelukkig is er hier iets veranderd; de positie van de kerk is ook sterk verzwakt. Ik zou dit instaan voor mijn geestelijke waardigheid nu dus niet meer zo prominent willen stellen en van plaats willen wisselen met iets anders. Dit is: dat ik ook niet zie hoe een

samenleving op den duur buiten een of meer instanties zal kunnen die het morele aspect van leven en samenleving onder voortdurende belichting houden. Ik begrijp al die mensen dus niet zo goed die schijnen te denken dat het morele iets is dat je vanzelf wel weet; en dat die inzichten ook kinderen vanzelf wel aanwaaien. Toch moeten er, gegeven het moeizame stijgen van het ledental van het Verbond veel mensen zijn die feitelijk zo denken.

Hieruit volgt dat ik het Verbond heel belangrijk vind als geestelijk-moreel centrum. Dit is een centrum van waaruit individuele geestelijke steun in allerlei situaties – vooral moeilijke – wordt gegeven. Het is ook een centrum dat het behoren in het leven en in de samenleving bespreekbaar maakt en bespreekt in allerlei groepen en vooral ook op scholen als deel van het onderwijs. En het is een centrum dat standpunten bepaalt t.a.v. nationale en internationale vraagstukken van geestelijk-zedelijke aard en die bekend maakt en verdeelt.

De ontwikkeling van deze zaken vind ik de hoofdtaak van het hoofdbestuur. Ik meen namelijk dat het goed vervullen van deze taken slechts mogelijk is in wisselwerking met een nationaal aanzien van geestelijk-morele aard dat slechts geleidelijk aan kan worden opgebouwd. Welnu, dit kan alleen van een nationaal centrum uit en daarom denk ik dat voor een organisatie als het H.V. het hoofdbestuur erg belangrijk is.

Toch wil dit niet zeggen dat het gesprek in het hoofdbestuur gewoonlijk zo verheven inhoudelijk is. Dat is het zelfs heel vaak (soms te vaak) niet. Maar zolang als dit functioneel is – dus niet te missen in verband met de doeleinden van het Verbond – ben ik bereid alle dagelijkse gedoe mee te ondergaan.

Als algemeen secretaris ben ik weinig gespecialiseerd. Ik zie dus nog al wat zaken van het Verbond telkens weer in hun ondergoed. Dit is niet de mooiste verschijningsvorm, maar naar specialisatie zou ik toch niet verlangen”.

De Humanistische G.V. bij de strijdkrachten te ambitieus? (vervolg van pag. 5)

den worden ingepast in de militaire vorming, dan zou dit slechts mogelijk zijn t.a.v. die aspecten waarvoor zij een mandaat hebben. Dat zal alleen mogelijk zijn op een beperkt vormingsgebied, voornamelijk op ethisch-zedelijk gebied. Voor de krijgsmacht is dit gebied alleen van belang voorzover dit ten goede komt aan de organisatie, doch dat is niet de taak van de g.v. Er gaan de laatste jaren steeds meer stemmen op om de g.v. buiten het militaire dienstverband te laten vallen. De militair zou volkomen vrij moeten zijn om – zoals in een burgerbedrijf – in zijn vrije tijd zich te wenden tot de geestelijke stroming die hem het meest aanspreekt. Hij zou niet meer onder diensttijd (dus onder dwang) de lessen g.v. behoren bij te wonen. De hele geestelijke verzorging verkeert in een veranderingsproces. Ging het oorspronkelijk erom, de protestante en katho-

lieke dienstplichtigen ook tijdens hun diensttijd vanuit de kerken te begeleiden, thans is deze opzet volkomen verlaten. Het is de vraag of de geestelijke verzorging nog wel veel zin heeft in de huidige vorm. De humanistische g.v.-ers menen dat de „traditionele werkvormen” moeten worden afgeschaft. Dat willen er velen, en sommigen zoeken daarbij naar een taak in een sociale richting. De humanistische g.v.-ers spreken zich thans duidelijk uit voor een taak in de richting van de persoonsvorming. Hierover is het laatste woord nog lang niet gezegd. De directe verantwoordelijkheid van de overheid voor de uiterst belangrijke vorming van de militair speelt hierbij een grote rol. Een andere rol wordt gespeeld door de hardnekkige behoudzucht van bestaande structuren en instellingen. Is de geestelijke verzorging óók zo'n instelling die niet meer weg te branden is?

Conclusies

Als conclusie zou ik willen zeggen dat MENS EN KRIJGSMACHT een goed geschreven heldere uiteenzetting geeft van de huidige problematiek van de mens in de militaire organisatie. De humanistische geestelijke verzorgers geven daarmee blijk van het willen vervullen van een actieve rol bij het in gang zijnde veranderingsproces en zij schromen niet om duidelijke en progressieve standpunten in te nemen. Zij willen zelfs hun eigen werk (maar niet hun bestaan) ter discussie stellen („traditionele werkvormen afschaffen”) en geven daarbij tevens een suggestie voor nieuwe taken, bezien vanuit hun intensieve betrokkenheid bij de mens en de menselijke samenleving.

Bij deze standpunten en suggesties past evenwel een relativerend begrip voor de verantwoordelijkheden van de overheid en een zekere bescheidenheid ten aanzien van de rol die de humanistische geestelijke verzorging kan spelen in het huidige veranderingsproces.

INGEZONDEN BRIEVEN

Groepswork in HB

Wichers geeft in zijn verslag van mijn bezoek aan het HB in de Humanist van 1 februari een ander beeld dan ik ervan heb gekregen. Naar mijn idee is er een plezierige en opbouwende gedachtenwisseling geweest, waarin ik op veel kritische vragen ingegaan ben. Het principiële punt of het HV werk moet doen dat nauwelijks humanisten (is leden?, zieltjes?!) zou kweken, is niet aan de orde geweest. Wel de afspraak om niet meer over relatietrainingen te spreken, maar over groepswork om niet de foutieve indruk te wekken dat het Verbond harde sensitivity-training zou organiseren. Wichers houdt zich er niet aan en bezigt (grappig?) de gekleurde term „geestelijk-psychologische strip-tease“, die er naast zit. Mijn eindindruk is dat er op open wijze informatie uitgewisseld is, dat de discussie

op praktische en principiële punten voortgezet wordt in de taakgroep en dat het HB positief staat ten opzichte van het uitgestippelde beleid. Een HB-lid gaf de suggestie dat het best goed zou zijn als HB-leden en functionarissen ook eens aan zo'n groep mee zouden doen...

A. Nieuwland

Naschrift:

Volgens mijn aantekeningen is de vraag naar de zin van dit soort groepswork voor het Verbond wel aan de orde geweest, maar tevens snel gedelegeerd aan de taakgroep Vorming en Geestelijke Verzorging. Het is als een van de punten voor de taakgroep in de interne HB-notities opgenomen. Overigens heeft Nieuwland gelijk. Het was een plezierige bespreking, en ik had met dat strip-tease niet moeten trachten leuk te zijn.

Wichers

RADIO EN TV: GEEF ONS UW MENING!

Al eerder is in dit blad een opwekking geplaatst, om mee te werken aan een bescheiden onderzoek over de verwachtingen en wensen die leden en belangstellenden koesteren ten aanzien van onze wekelijkse radio-uitzendingen en ons verschijnen voor de buis, elke veertien dagen op de zondagavond. De radio- en televisie-commissie die in opdracht van het hoofdbestuur deze tak van dienst verzorgt, heeft aan een aantal gemeenschappen gevraagd aan dit onderzoek mee te werken. Zij meende dit vooral te moeten doen, omdat er tijdens congressen nog al eens kritische opmerkingen waren en met gegevens over wat men nu zoal zou willen, na te gaan of dit uitvoerbaar is, en binnen de gekregen opdracht past.

Van een overweldigende medewerking kan echter nog niet gesproken worden. Er zijn door het hele land wat enquête-formulieren uitgezet en daarvan is een redelijk aantal ingevuld terugontvangen. Maar voorlopig is er nog veel te weinig om een conclusie te trekken, laat staan te weten wat „men“ nu eigenlijk wil en hoe men onze uitzendingen beoordeelt. Vandaar nog eens een dringend

beroep, niet alleen op hen die we hebben aangeschreven en ook telefonisch hebben benaderd om hun toezeggingen gestand te doen, maar ook op allen, die menen dat ze aan dit onderzoek kunnen bijdragen. Men kan dat doen, door bij het Centraal Bureau de vragenlijsten, die kort zijn, dus geen urenlange arbeid om in te vullen kosten, aan te vragen en dan ná het beluisteren of bekijken van onze uitzendingen zijn mening te geven. Liefst met enkele anderen samen, ook met niet-leden en graag enige keren achtereenvolgend. Want je zult zien, dat je net je formulier over een radio-lezing die niet in de smaak valt hebt verzonden, en dan komt er een hele goeie. Men kan dus rustig een aantal ingevulde formulieren inzenden, uw naam behoeft niet vermeld en de commissie krijgt misschien een wat duidelijker beeld van wat men verwacht. Want daarover tast ze wel niet helemaal in het duister, maar toch wel dikwijls. Hetgeen overigens ook het geval is met alle andere organisaties die deze communicatie-middelen gebruiken.

Geef ons daarom uw mening, we stellen er veel prijs op.

Radio- en TV-commissie

RADIO & TV

RADIO-UITZENDINGEN:

Hilversum I

zondag 3 maart (9.45 – 10.00 uur):

Invuloefeningen in Humanisme (22).

Maandelijkse reeks vraaggesprekken waaruit blijken kan hoe verschillend en hoe overeenkomstig diverse mensen het begrip humanisme elk voor zichzelf „invullen“.

vrijdag 8 maart (16.45 – 17.00 uur):

Laat je niks wijsmaken in dit kwartiertje, maar vindt zelf iets van de commentaren, interviews en informatie van mensen die wat zien in de mens.

zondag 10 maart (9.45 – 10.00 uur):

„Praktisch Humanisme“. Dr. H. Bongers over „6168“. – Maartactie Steunfonds –

vrijdag 15 maart (16.45 – 17.00 uur):

Laat je niks wijsmaken.

TELEVISIE-UITZENDINGEN

Nederland I

zondag 3 maart:

Steunfonds I (g.v. in gevangenissen, leger, opwekkingen van Arie Groenevelt, Henk Vonhoff, Simon Carmiggelt).

zondag 17 maart:

Steunfonds II (g.v. in ziekenhuizen, ged. herhaling De Lege met opwekkend woord van Van der Willik; illustraties Fritz Behrendt).

WAARHEEN

*Straten Lanen
steenwoestijn
van opeengepakte huizen
betonblokken
bouwvallen
auto's versperren de
doorgang
transistors luid
brullend
rust verstorend
luid ontplofende uitlaten
van twee en vier wielige
monsters
mensen maken er een puinhoop
van
leven alléén voor zichzelf
waarheen gaan zij
één malig door dit
leven?*

Christine S. Keijzer

in dit nummer:

U krijgt een envelop met inhoud van ons

pag. 1

In de marge

pag. 2

Hoofdbestuur

pag. 2

De Humanistische G.V. bij de strijdkrachten te ambitieus?

pag. 3

Rusland verbant zijn geweten

pag. 3

Wij stellen u voor

pag. 6

Ingezonden brieven

pag. 7

Radio en T.V.

pag. 7

Boekbespreking

pag. 7

BOEKBESPREKING

Barsten in de groei

een goede brochure van de PPR

Ook de Politieke Partij Radikalen (PPR) is zich gaan bezinnen op de milieuproblemen. Deze dagen is er uit dat midden een geschrift hierover verschenen. Het heet **BARSTEN IN DE GROEI**. Het voorwoord is van Bas de Gaay Fortman en het ten geleide is van dr. Mansholt. De Studiestichting voor Radikale Politieke Vernieuwing geeft het uit, en het zal verkrijgbaar zijn in de boekhandel voor f 5,90.

De brochure bevat bijna 80 bladzijden goed leesbare tekst onder hoofdstuktitels die op prikkelende wijze trachten aan te geven waar het telkens om gaat en daar vaak goed in slagen: Bevrijding van de

groei. Het plunderen van de voorraadkast. Jaknikken in het parlement. Kamertje op wielen. Een bittere pil, enzovoort. Er zijn veel korte hoofdstukjes zodat er veelzijdig en bij elkaar toch vrij uitvoerig wordt ingegaan op de problemen die wij onszelf bezorgd hebben door zo lang naar economische groei te blijven verlangen en daarbij de bevolkingsgroei evenmin te stoppen. Niet vergeten wordt ook in te gaan op de situatie die wij in feite geschapen hebben voor de derde wereld door er goedkope grondstofleveranciers van te maken die – tot voor kort – op geen enkele wijze tegen ons op konden.

Het geschrift maakt verder duidelijk dat het niet gaat om een maatregeltje zus of zo,

(Lees door op pagina 8)

Zojuist verschenen:

W. C. FIEGE **Doen of laten?**

Over de grondslagen van het zedelijk handelen in de Europese beschaving

Doen of laten? Kan ik dat doen? Moet ik dat doen? Mag ik dat laten? Vragen die een bewust levend mens zich regelmatig stelt. Veel waarden en normen die eeuwenlang als richtsnoer golden, verloren dat karakter. Voorzover andere

daarvoor in de plaats traden, is er van een ethisch-wijsgerige fundering vaak geen sprake.

Voorzover die waarden en normen nog worden gehanteerd, is de (christelijke) fundering eraan ontvallen. Velen zijn het spoor bijster en leven stuurloos verder of conformeren zich aan de waan van de dag.

De roep om allerlei hervormingen is groot. Allerlei akties daartoe zijn echter op niet veel meer dan gevoelens gebaseerd, die toereikende fundering missen. Dat hierin grote gevaren schuilten, zal duidelijk zijn. Men denke slechts aan het 'gesundenes Volksempfinden' van de Nazi's. Ook de overweldigende problemen die 'de grenzen van de groei' aan ons gaan stellen, maken bezinning op de grondslag van ons handelen eens te meer noodzaak. In deze paperback geeft Fiege zijn visie op dit vraagstuk en op bondige wijze verschaft hij een helder inzicht

in het ontstaan van de crisis. Vervolgens behandelt hij vier levensovertuigingen — vitalisme, christendom, idealisme en marxisme — die getracht hebben een antwoord te formuleren en geeft aan waarom ze naar zijn mening falen. Daar tegenover stelt Fiege een — op de mens als vrijheid-in-wording gebaseerde — visie die naar zijn mening een toereikend fundament voor zedelijk handelen biedt. Ten slotte belicht hij de consequenties en schetst de perspectieven, die hij met name ziet in een zich vernieuwend humanisme.

Een uitgave, onmisbaar voor ieder lid van het Humanistisch Verbond!

Omvang 100 pagina's

Prijs f 9,50

Verkrijgbaar in de boekhandel

MOUSSAULT'S UITGEVERIJ B.V., BAARN

Vervolg Boekbespreking

maar om het ombuigen van het beleid en van het ontstaan van een geheel andere mentaliteit. Alleen dan kan er van die maatregelen iets terecht komen. Ze worden onderscheiden naar de korte en naar de lange termijnen en hierbij is — uiteraard — de PPR herkenbaar. Maar het plezierige van de brochure is dat er niet prekerig gedaan wordt en dat men ondogmatisch is gebleven. Men geeft dus niet voor dat men het allemaal wel weet.

Huwelijk en homofilie

Een eerste verkenning van een vergeten probleem.
door C. Vogel

Dialogreeks-3, 1973. (41 blz., prijs f 6,50).
Uitgave van : Stichting Dialoog, Frederiksplein 14, Amsterdam.

„Huwelijk en Homofilie”, is zonder meer te waarderen als een belangrijk document. Ten eerste: omdat het in handen van in eerste instantie betrokkenen: de homo-hetero huwelijkspartners een ware opluchting kan zijn, een rustige descriptie aan te treffen van meestal volslagen weggedrukte emoties, gedachten en problemen. Ten tweede: omdat het een rol kan spelen, bij het allereerste bespreekbaar maken van de problematiek in zo'n soort huwelijks-situatie. Juist ook, omdat in de brochure zo warm wordt beschreven, dat de geheimhouding voor elkaar zo vaak voorkomt, en de bron is van allerlei communicatie- en relatiestoornissen.

Ten derde: omdat het pamflet ook een be-

In dat laatste verband was het eigenlijk onnodig te schrijven (op blz. 12 en elders) dat men geen kant en klare oplossingen wil geven en niet naar volledigheid heeft willen streven. Want men heeft natuurlijk zo goed mogelijk zijn best gedaan, maar niet volledig kunnen zijn en niet voor alles een oplossing kunnen geven. Indekkende retoriek had men niet nodig. Gaarne aanbevolen!

A. J. Wichers

spreking mogelijk maakt tussen het betrokken huwelijkspaar en de voor hen belangrijke anderen: bijv. hun ouders, of hun kinderen.

Ten vierde: omdat het geschrift de bespreking van de problematiek op een systematische wijze mogelijk maakt, bijv. op stafbesprekingen in kringen van het Alg. Maatschappelijk werk, en Geestelijke Volksgezondheid.

Want Casper Vogel heeft wel gelijk. Hier wordt een „vergeten” probleem aangesneden. De aanhalingstekens zijn van mij. Ik wil er mee aanduiden, dat dit vergeten, niet een toevallig vergeten is, maar samenhangt met de sterke taboe-sfeer van het onderwerp. Quantitatief komt de situatie veel meer voor, dan vroeger wel werd gedacht. Maar dat kan niet de aanleiding zijn, waarom in de hulpverleningskringen meer aandacht er voor gevraagd moet worden. Het gaat uiteindelijk om waardebegrippen als huwelijk, gezin, vrijheid, ontplooiing.

Mens en maatschappijbeeld bepalen in hoge mate iemands opvattingen over algemene waarden, en vooral ook de rangorde van die waarden.

Bijvoorbeeld over de *moed*:

Wie is moediger, hij die zijn best doet 40 jaren naast een vrouw te leven, van wie hij ontdekt heeft niet te houden en dit „stil te dragen”, te functioneren als gezinshoofd, gedisciplineerd medewerker van fabriek of kantoor, gewaardeerd secretaris van een vereniging..., of hij, die ontdekt niet van zijn vrouw te houden, die ontdekt, dat ook zij niet gelukkig is met de relatie, en die vindt dat het zijn verantwoordelijkheid is, om dat ter sprake te brengen, daarbij risikerend, dat hij waarschijnlijk dan niet meer kan functioneren als gezinshoofd, dat hij misschien zijn baan en „erebaantjes” er aan moet geven?...

Ik vermoed, dat er op basis van verschillende levensbeschouwingen, nog wel verhitte discussies gehouden zouden kunnen worden.

Ik bewonder Casper Vogel, dat hij erin geslaagd is, aanzetten tot die bewust makende discussies te hebben gegeven. Zonder direkt zelf al een heleboel emoties te ventileren, waardoor het uitzicht vertroebeld zou worden.

De publikatie verdient een fraaiere uitgave, een grotere letter (denk aan de oudere lezers).

De tekeningen (Jaap Vegter) zijn niet allen even geslaagd. De brochure bevat goede informatie, o.a. over de werkgroep Orpheus, Postbus 9334, 's-Gravenhage, die daadwerkelijke hulpverlening biedt aan mensen in moeilijkheden t.g.v. door discrepantie in hun seksuele gerichtheid.

J. van Londen